

HENDAIATIK DONIBANE GARAZIRA

GR-10AREN ARRASTOAN

TESTUETA ARGAZIOAK

Mikol Arizabalaga
(Donostiako Elber, 1957)

Egunkaria, Berria eta Gara egunkarietan, Pyrenaiak, Euskal Herria eta Nora aldizkarietan eta Euskadi Irratian mendietan zerikusia duten makinak arituak eta kolaborazio egindak. Euskal Herriko mendietan ez ezik, Pirinioak, Alpoak, Atlas eta Himalaiako mendietan ibilida.

Gure herriko mendietan maiz ikusi ditugun bide-seinale zurigorriek erakutsi ohi digute aurreratu beharreko norabide zuzena. Horietako bi, Euskal Herriko Pirinioak bere osotasunean zehar katzen dituztenez, GR-10 eta GR-11 ibilbide luzeak hain zuzenean. Lehenaldetako lurretan zehar hedatzen da, eta bigarrenak, berriaz, Hegoaldeko herri, baso eta mendiak zehar katzen ditu.

Artikulu honetan, GR-10a Hendaiatik Donibane Garaziraino marrazten duen bidea erakusten da, Bizkaiko Gorko itsas-bazterretik atera eta Nafarroa Behereko hiriburu ederrean amaitzeko. Mendien mugaletan barrelatzen diren borda, base rri zelai, baso, tomtor eta abarretan mugildu gara tarteka bertako elezahar eta istorioak gogora ekarri. Gure herri zahar hau zipriztintzen duten hamalaka paisaia ederrenez gozatzeko gailin, gure kulturan eta historiaren pasarte esanguratsuak gogora ekarri ditugu, hots, euskararen herria ezagutzeko eta maitatzeko hamalaka arrazoi.

Abadiako Dunbako do Bikiak

HENDAIA

Zeharkaldi honen lehen zatia nahikoa luada eta ez du ahalegin berezirik eskatzen. Hondarraitz hondartzaren beste muturrean dauden Bikiak edo Dunbak izenez ezagutzen diren bi haitzei bizkarra eman eta martxan jarriko gara. Txingudiko badiaren ertzetik aurrera egin eta Hendaia zeharkatuko dugu kale artean ibiliz. GR-10aren bide-seinale zurigorriek erakutsiko diguten norabidean, herriko azken urbanizazioak atzean utzi eta zelaien artean igaroko gara, muino txikien gainetik. Atzera begiratuz, Txingudiko badia eta Hendaia iren ikuspegi ederraz gozatzeko parada izango dugu, beste aldera, berriz, garroz estalita muino berdeak.

Hego-ekialderantz joko dugu segidan, D810 errepidea zeharkatu eta berehala, landa-errepide txiki bat hartu eta urratsezurrats Biriatura auzo de Garlatzera helduko gara. Auzoa atzean utzi eta A63 autobidea zeharkatzen duen tuneletik kilometro bat egingo dugu Biriatura iristeko. Etxe ederren artean mald txiki bat igo eta San Martin elizaren aurrean dagoen plaza txorraigoko gara, udaletxea ere bertan ikusiko dugu.

BIRIATU

San Martin elizaren ondotik igaro, hilerriaren hormen ondotik pasa eta berehala, Kukutxoa etxearen aurretik pasatu eta

Txingudiko badia Xoldoko gainetik

gero, GR-10ari dagozkion bide seinaleak erakusten diguten norabidean igotzen hasiko gara. Laster, bide balizatu utzi, eta aurrez aurre ditugun Perdrikko haitzen ondora joko dugu, mald txikiari aurre eginez. Argindar poste erraldoien azpitik igaro eta gero, xenda nabarmenetik egingo dugu aurrera. Bide nagusiarekin bat egin, eta gandor biribilduan zehar erraz helduko gara Xoldoko gaineko tontorrera. Iku spegi zabalez gozatzeko tartea har-

tuko dugu. Euskal kostaldeko herrien eta gertuko mendien ikuspegi bikaina izango dugu. Pirinioetako zeharkaldia egiteko lehen aztopoa den mendiarri bizkarra eman, eta Osingo lepo aldera jaisten hasiko gara, mald txikian. Segidan, Bizkarsoro leporantz jaisten den bide zabala hartuko dugu. Horra heltzean, gertu dagoen laura zuzentzen den pista zabala gure ezkerrean utzi, eta Manddalerantz igotzen dena hartuko dugu.

Euskal kostaldeko herrien eta gertuko mendien ikuspegi bikaina izango dugu

Faalegiko gaina ekialdeko igaro eta Joncs lepora erraz ailegatuko gara. Azken aldapa ez da oso luzea, eta urak higatu duen bidezidorra jarraituz, Manddalera iritsiko gara. Han, guda garaiko lubakien aztarnen ondoan, Lapurdi eta Nafarroa banatzen dituen 9. mugarrria eta gutunontzia aurkituko ditugu. Iparraldean, Txingudiko badián hasi, eta Errobi ibaiaren bokaleraino marrazten den kostaldean barreiatu, Lapurdi herriak han eta hemen ikusi ahal izango ditugu. Mendebalderantz begiratuz gero, Aiako harriko granitozko tontor bikainak, eta, ekialdean, berriz, Larhun mendiko gailurrean, ostatu erraldoiak, TDFko antena itzela... turismo eta teknika-ren izenean eraikitako monumentu eroak. Azkenik, hegoaldean, Saioa, Mendaur, Arxuria eta Nafarroako mendi arantz.

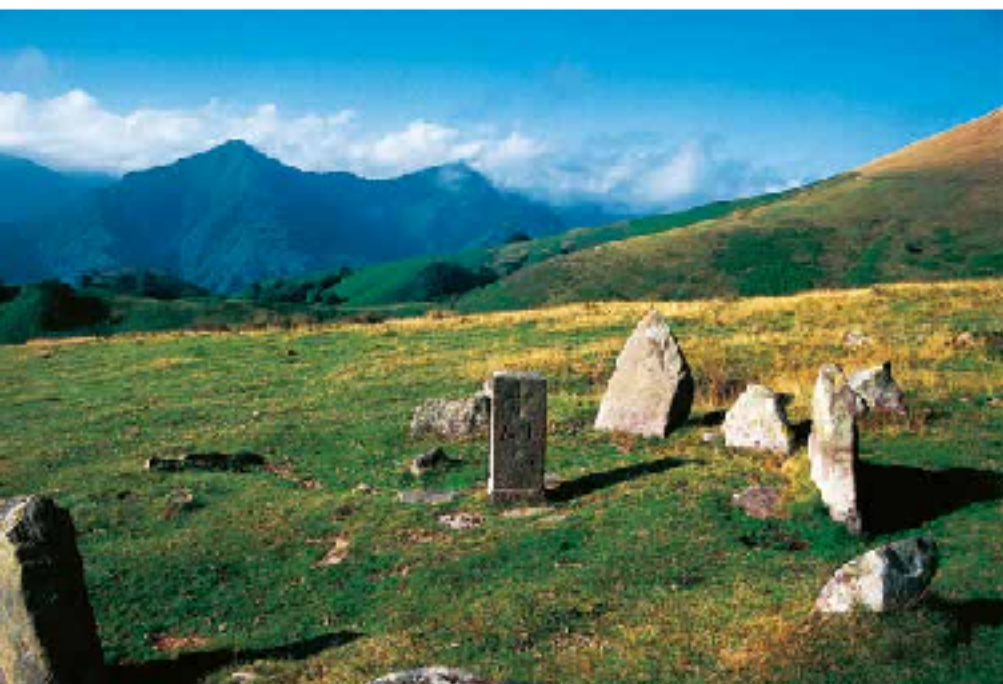
IBARDIN

Begien aurrean dugun guztia identifikatzen luze joko genuke, eta, gure interesa ase ostean, marboan jarriko gara. Ekialderantz hedatzen den gandorrari helduko

diogu. 10. mugarrria atzean utzi ondoren, garolekuaren ondotik doan aldapan behera jaisten hasiko gara. Azkar galduko dugu altuera, eta, haitzen artean bidezidorra bilatu aurretik, Manddaleko harrespilaren ondotik pasatuko gara. Historiarreko monumentu megalitiko horretatik gertu, egungo zibilizazioaren aztarnak daude: Ibardingo bentak, Dendak, tabernak, jatetxoak, aparkaleku mordoa... ohi-koa da inguru hauek asteburuetan jendez mukurua egotea, egun-pasa egiteko leku aproposik ez balego bezala.

Beratik datorren errepidea gurutzatu eta, berriz, bide ederrari eutsi eta aurrera egingo dugu, lehenik ipar-mendebalderantz eta gero, ekialderantz. Hasierako maldak gogorra berehala leunduko da eta bideak Intzolako paraje ikusgarrietara eramango gaitu. Bailaran murgiltzean, gerizpea, freskotasuna eta Intzolako erreikaren ur gardenek harrera egingo digute. Erreika ondoko galtzadatik (Napoleonen galtzada deiturikoa) jarraituko dugu Intzolako bentatik gertu dagoen zubitik erreika gurutzatzeko. Beste aldera pasa eta maldan gora abiatuko gara. Deskargahandiko lepora iritsi arte. Larhunera zuzentzen den bidea eskuinera utzita, aldapan behera abiatu eta Oiheta erreikaren ondoan dagoen Manttonbaita Gite d'Étapera iritsiko gara.

Mehatza lapoik gertu dagoen harrespila

MANTTONBAITA

Manttonbaita aterpetik gertu dagoen aparkalekutik abiatu eta honen ondotik ateratzen den bide nabarmenetik marboan jarriko gara. GR-10aren marka zurigorriak lagun pixkanaka altuera hartuko dugu. Basotik atera eta berehala ikusiko ditugu Larhun mendia gailurra desitoxuratzen dituzten antenak. Konturatu orduko, Errepausuko lepora iritsiko gara. GR-10aren bide-seinaleek erakusten diguten norabidean jarraituz, berehala iritsiko gara Larhun mendia- ren tontor eraino igotzen den tren txikiaren trenbidearen ondora. Hau gurutzatu eta gero, Aitsanga muinoaren oinean dagoen bide gurutzera iritsiko gara.

Saran 14 otoiizleku daude eta horietatik zazpi, Erdi Aroko galtzada zaharrenean daude

Trenbidea zeharkatu eta saianetik jaisten den bidea hartuko dugu hego-ekialderantz. Otadien arteko tarte baten ondoren, pista zabal batetik jarraituko dugu, amildegiaren ezkerreko hegoaletik maldan behera. Larhun mendia ezproi harritsua azpiko aldeetik inguratu ondoren, asfaltatzeko errepide batera iritsiko gara eta bertatik jarraituko dugu pista eta hartutako barrezko bidezidor batzuk hartuz. Asfaltatutako bideetik jarraitu eta berehala iritsiko gara basemir baten ondora eta gertu, metro batzuk gorago, otoiizleku zaharrena den San Antonekoa ikusiko dugu basoan txertaturik. Berrir basemira jaitsiko gara eta honen ondotik ateratzen den lurrezko pistatik (GR-10aren bide-seinale zurigorriak) iturrira jaitsiko gara. Bertakoek diotenez ur honek begietako gaitzak eta ekizernak sendatzeko balio omen du. Lurrezko pista amaitu eta berrir etxe ederren artean zabaltzen den errepidera aterako gara. Gertu ikusiko dugu Sara herria eta bere elizako dorrea.

SARA

Herria 14 otoiizleku daude eta horietatik zazpi, Erdi Aroko galtzada zaharrenean aurkituko ditugu heleguneetik oso gertu. Tradizioaren arabera, otoiizleku hauek XVII. mendean altxatu zirenean Sarako itsasgizon eta arrantzaleen eskariei inmen eginez, otoiizleku

Arantzako Ama Birjina naren kaperaren ondoko hilarrak

bat monumentu erlijioso baki bat da eta santu bat gurtzeko eraikitua dago. Sara, eraikin erlijioso gehien duen euskal herria da.

Turismo bulegoaren aurrean, pixka bat gora doan kalea hartuko dugu eta, amaieran, oinezkoentzako bidetik jarraituko dugu. Harriztatuko gaitzadatik San Petri otoizlekuraino joango gara. Eskailera igo eta zolatu tako bide horretatik jarraituko dugu D306 errepidera iritsi arte. Errepidean 400 bat metro egin eta ezkerra egingo dugu. Kanpina eskuinera utzi eta zubi zeharkatuko dugu. Bide honek lehenengo bentetara eramango gaitu. Bi kilometro jarraitu eta ezkerretik ateratzen den pista hartuko dugu. 64. mugariaren alboetik pasatu z. Errobi ibaia inguratzen duen pista ongi seinalezatuta honek Deabruaren Zubiara eramango gaitu. D4 errepides zeharkatu eta oihanpearen artean jarraituko dugu ibaiaren ertzetik. 600 metro geroago, ibaia hormigoizko zubi batetik zehar-

katuko dugu, arrain-haztegia inguratu eta goranzko bidezidor batetik jarraituko dugu errepide baki batera iristeko. Ainhoa herriaren sarreraraino jarraituko dugu.

Mehatzeko lepoan Lapurdi eta Nafarroa Garaiko lurraldeak elkartzen dira

AINHOA

Herriko elizaren aurrean ekialderantz ateratzen den bidea jarraituko dugu eta, Gurutze-bidean, GR-10aren bide-seinaleei jarraituko diegu segidan. Hasieran asfaltatuta dagoen eta ondoren pista bihurtzen den bidetik ordubete baino gutxiago behar izango dugu zuhaitzi batean babesturik dagoen ermitara heltzeko. Gertu, hiru gurutze erraldoi hilarritz inguratutik. Arantzako Ama Birjina naren (Arantzako

Ama Birjina) kaperaren istorioa irakurri ahal izango dugu bertan dagoen testu batean: "Turri miragarri baten ondoan, artzain bati agertu zitzaion, Ama Birjina eskainia zaito Kaperaren hau. Ez dakigu noiz gertatu den agertze hori, baina erraite ahal dugu Oñateko (Gipuzkoa) Arantzazuko Ama Birjina naren agertzearekin berdintasun aunitz badituela. Aspalditik Ainhoarrak eta, inguruko herrietako biztanleak igaiten dira kaperaren prozesioan, Mendekosteko astelehenean, meza nagusia entzuteko. Mendian den kaperaren tiketik, Arantzako kaperaraino, 1886an egin 14 gurutzeko bide bat bada. Bide honen ondoan, harpetxo batean, Ama Birjina naren itxurarekin batean, iturriño bat agertzen da. 1898an San Martin Etchartek eraikiarazi zuen kalbario bat kaperaren aurreko ordozi tikian, geroxeago 1900ean, Ama Birjina naren itxura bat emana izan zen, kaperaren aurreko kaperatxoan, eta berrikitan (2001)

hilarriak (gizonarriak) emanak izan dira kalbarioaren inguruan". Kapera atzean utzi eta Errebi mendiaren magalean hedatzen den GR-10aren bide-seinale zurigorriek erakusten diguten norabidean abiatuko gara. Mendia inguratu, Soporro tonorrera zuzentzen den bidea ezkerrean utzi eta Gainera borda lepora jaitsiko gara, izen bera daraman bordaren ondora.

MEHATZE

Bizkailluze eta Gorospil mendien hegalek zeharkatzen dituen pista belartsu eta ia horizontala hartuko dugu. Bidezidorrak Esteben Bordara eramango gaitu segidan Vesuxeko lepora jaisteko. GR-10ari dagokion bide-seinale zurigorriek erakutsiko diguten bidea jarraituz, berehala hasiko gara maldan gora. Errepidera iristean ber-

tatik Mehatzeko leporantz igoko gara. Leku honetan Lapurdi eta Nafarroa Garaiko lurraldeak elkartzen dira eta inguruan Burdin Aroko zenbait harrespil daude. Metro batzuk beherago, garoan etzanda dagoen iruinari ederra. Bidetik at, Artzamendi aldera metro batzuk igo eta harrespil osatuenetako bat aurkituko dugu, eta bere zazpi harri handiek osatzen duten zirkuluaren barruan "81" mugarria.

Bidera itzuli eta garo artean zabaltzen den bide zabala jarraituko dugu. "82" eta "83" mugarrien ondotik pasatzean ezkerrean pagadi trinkoa lagako dugu. Bat batean, aurrez aurre panoramika ikusgarria zabalduko zaigu: Iparlako harresi luzea eta Alikaxuriko piramide zorrotza. Aurrera segi eta, Zelaiburuko lepora iristean, gure mendean sakan zirrarragarria amaitzen den lekuan, Aritzakun eta Urritzateko haranak

elkartzen diren Sumutsuko borda ikusiko dugu. Atsedena hartu ostean, bidezidorrari helduko diogu eta oso pikoa den maldia sigi-sagan jaisten hasiko gara.

Iparlako harresia bi zirko bikainek mugatzen dute: Gapelu eta Talatzekoa

---

Itusiko lehen haitzera igotzeko garo artean zabaltzen den xenda gure eskuinera utzita, GR-10aren markak jarraituko ditugu Arruxiako baserrira iristeko, aurrez, Harpeko Sainduaren koba bisitatzeko aukera izango dugularik. Koba honetan dagoen estalak tita bati eman zaion deitura da eta duen giza itxura santu bati amen dagokio.

Sinesmenaren arabera, estalak tita honetatik isurtzen den urak larrazal eta begien gaixotasunak sendatzen ditu. Baserrian hasten den errepidetik zubiraino jaitsiko gara eta Baztan ibaiaren eskuineko ertzaren ertzetik jarraitzeko. Bigarren zubira iritsi aurretik, Bidarrairaino doan bidezidorra hartuko dugu.

BIDARRAI

Bidarrai eta Baigorri artean hedatzen den Iparrako harrisia bi zirko bikainek mugatzen dute: Gapelu eta Talatzekoa. Gandor luze honek, Errobi ibaiaren ezkerreko ertza menderatzen du Bidarrai eta Baigorri artean. Garo, belar eta txilarrek jazten duten harrisi honen kolorea sasoiaren arabera aldatu egiten da, udaberrian eta udan berdez jantzen dira magalak, baina

u dazkena heltzean, garoa gorritu eta erabat itxuraldatzen da. Bi garaietan bisitatzea merezi du.

Herriko frontoiaren ondotik abitu eta, berehala ikusiko ditugun bide-seinale zurigorriak (GR-10) bidelagun izango ditugu Baigorri iritsi arte. Hau da Iparrako harrisia zeharkatzeko gehien erabiltzen den bidea, oso nabarmena da eta bakarrik lainoa sartuz gero ibili behar da kontu handiz.

Urdakobordia baserriaren ondotik pasa eta Oiarrepeako bidea ezkerrean utzi ondoren, Harriondi inguratu eta Pagalepora helduko gara. Lehen atsedena hartuko dugu hemen, zintzurra freskatu eta gandorrari helduko diogu segidan. Inguuru harritsu bat zeharkatu eta mendi hegaletik Talatzeko zirko estua ikusi ahal izango dugu. Bertan hartzen du altuerarik handiena harrisia, 350 metroko maila zoz-

rabiagarriak. Aurrera segi, Larra teko hegia inguratu eta Iparrako lepotik geratu ikusiko dugu gailurra.

IPARRA

Presarik gabe Nafarroa Behera eta Nafarroa Garaia banatzen duen gandorrean zehar Iparrara igotzen hasiko gara. Azken metroak belarrezko alfombra zapalduz beteko dugu. Hamaiketako a egun baino lehen merezi du tarte luze bat hartzea, gure gorputza poliki-jiratzten hasi eta 360ºko itzulua emanaz ikusten dugunaz gozatzeko. Iparrako tontorra talaia paregabea da Euskal Herriko mendi gehienak ez ezik, iparraldeko kostako eta barruko herriak ikusteko.

Jarraitzeko unea iristean, argazki pare bat atera, traste guztiak jaso eta hegoalderantz ibiltzen hasiko gara. GR-10ari

Baigorri herria eta Etxauzko gaztelua

dagozkion bide-seinaleak jarraituko ditugu eta lepo txiki batera heltzean metro batzuk bete beharko ditugu. Tutuliako gailurrera iristeko. Iparla eta Tutulia dira Gapeluko zirkoa mugatzen duten bi gailurrak. Putreek ere lekua bilatu dute zirkon honetako mailakartan. Altuera azkar galduko dugu eta Harrietaso lepora iristean, Urdozera doan bidea ezkerrean utzi eta igotzen hasiko gara. Astatetako tontorren gertuago ikusi dugu helmuga, baina oraindik izen bera duen lepora jaitsi beharko dugu. Buztanze laira igotzeko azken maldan aurre egiteko.

Nafarroa Behera eta Nafarroa Garaia banatzen duen gandorreen zehar Iparlara igoko gara

Buztanze laira tontorra helitzean, tentazioa izango dugu aurrera jarraitzeko, izpegiko mendate raino jarraitu eta zeharkaldia oso osoz burutzeko, baina Baigorri herria dugu zain eta bide-seinale zurigorriek kasu eginez hemirantz abiatuko gara. Lepora jaitsi eta Aintziagako harriak gure eskuinera utziz, Atxueneako errepede aldera joko dugu. Bilbidesaren azken zati hau luzea

eta aspergarria suertatuko zaigu, baina Iparlako gandorreen zehar hartu dugun gozatuak dena ahantzi araziko digu. Baigorriko erdigune bihurtuak kale-errepede bakarretik zabalitzen diren etxeek osatzen dute, eta bertatik kilometro eta erdian ibiliko gara elizarren ondora ailegatuko.

BAIGORRI

Udaletxearen aurretik abiatu eta GR-10aren bide-seinaleek erakutsiko digute jarraitu beharreko bidea. Eskuinean Iparlako harresia goititzen delarik berehala

Donibane Garazi

berria hartzen du, ezkerretik igotzen da Oñarandoiko magalean zehar. Lepora iristean, pistatik igotzen jarraituiko dugu Urdantzia lepora heldu arte. Aldapa goxoak erraz eramango gaitu Munhoako tontorra. Nafarroa Behereko hiribururantz joko dugu segidan. Beharriako haitzen ondotik marrazten den aldapa pikotik erraz galduko dugu altuera eta hau leuntzen denarako Lasa herriraino eramango gaituen errepidera aterako gara. Beste hiru kilometro beteko ditugu Donibane Garaziko hiribidu zaharera ailegatzeko.

DONIBANE GARAZI

Zeharkaldi hau amaitu eta gero, merezi du Nafarroa Behereko hiriburuko kale za-

harren artean murgildu eta bere eraikin historikoak ezagutzea. Ondare militarra osatzen duten Mendiguren gaztelua eta Donibaneko zitadelaz gain, harresien barruan lehen Zubiburuko Andredena Maria bezala izendatzen zen eliza dago, gaur egun Jasokuntza eliza deitua. Gortolekutik eta Errobi ibaitik gertu dagoen elizak, Erdi Aroko harresiaren zati bat osatzen du eta, bere ondoan dagoen eraikinak Andredena Mariaren ospitalea izan zen mende askoan. Elizaren dorreak, zubi erromatarra Zitadelako karrika ederrarekin lotzen du. Merezi du bertako karriketari murgiltzea, plazak, zubiak eta dauden bost ateak ezagutzea, eraikin bakoitzak iraganean murgiltzeko aukera ematen baitio bisitariari.

helduko gara Aldudetik datorren Errobi ibaiaren adarra gainditzeko zubira. Gure eskuinean zubi "erromatarra" ikusiko dugu. Metro gutxi batzuk bete eta ezkerretik jarraitu, errepidea azpitik pasa eta maldan gora jarriko gara. Bidegurutzetan seinale zurigorriek lagunduko digute bide zuzena aukeratzeko.

Asfaltatutako bidea amaitu eta lurrezko pista batetik igotzen jarraituko dugu baxsoan zehar. Balizatutako bidearen malda gogorrenak gainditu eta gero, Ahartza leporaino igotzen den errepide txikiira iritsiko gara. Puntu honetan, GR-10ak norabide

HENDAIATIK DONIBANE GARAZIRA

Etapak	Nondik	Nora	Luzera	Desnibela +	Desnibela -
1	Hendaia	Manttonbaita	22,1	1.091	991
2	Manttonbaita	Ainhoa	21,2	732	710
3	Ainhoa	Bidarrai	21,4	918	891
4	Bidarrai	Balgorri	17,3	1.256	1.241
5	Balgorri	Donibane Garazi	19,9	1.125	1.131
			101,9	5.122	4.964